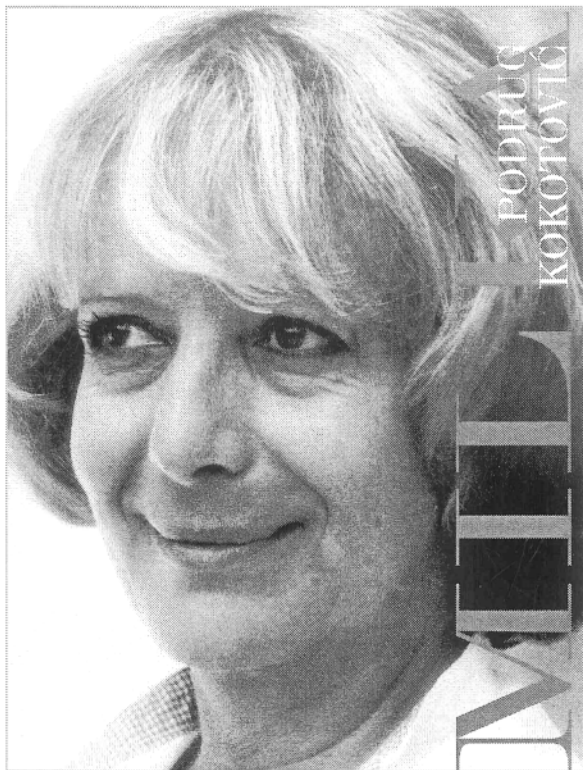


Dodirnuti božicu Taliju



Milka Podrug Kokotović

Priredio Miljenko Foretić

Matica hrvatska Dubrovnik – Dubrovačke ljetne igre,
Dubrovnik, 2002.

U nas, nažalost, ne postoji biblioteka koncipirana kao reprezentativan monografski niz o važnim kazališnim umjetnicima (glumcima i/ili redateljima, scenografima...) pa kad se takva monografija pojavi, riječ je samo o rijetkom pojedinačnom dragocjenom iznenađenju koje tim više upućuje na nedostatak sustavnosti. Usredotočimo li se pak na konkretno, na literaturu o glumcu, od 1990. objavljen je nevelik i žanrovski raznolik broj naslova: knjiga razgovora s glumcima Branka Hećimovića *Razgovori s Pometom, Desdemonom i poljskim Židovom* (1995.), jedna teatrolojska studija o glumačkim opusima Antonije Bogner Šaban *Zaustavljeni trenuci glume* (2000.) i memoarske knjige Elize Gerner, među kojima jedna posvećena glumicama (*Kazalište kao sudbina. Hrvatske dramske dive*, 2001.). Tom nizu "na temu glumca" pripadaju i razgovori s glumcima u serijalu *Portret umjetnika u drami* HV (ur. Borben Vladović), nekoliko svezaka građe za portrete glumaca Zagrebačke slavističke škole; pokoja kazališna knjižica prigodom proslave nekoga glumca (primjerice, u zagrebačkom HNK-u o Zlatku Crnkoviću, Ivki Dabetić...) itd. Kerempuh je pak objavio knjigu Mladen Crnobrnja Gumbek – *Mojih prvih 40* (1999.), a jedina je monografski koncipirana knjiga ona o Špiri Guberini (Zagreb – Šibenik 1999.). Malo se piše o glumcima iz prošlosti, o suvremenima još manje (pa i sami glumci rijetko pišu), ali smo ipak krajem devedesetih dobili dva reprezentativna monografska izuzetka, a oba dolaze iz Dubrovnika, grada koji se time odužio umjetnicima koji su mu darovali dušu. Tako je u nizu posebnih izdanja dubrovačka Matica hrvatska 1999. objavila monografiju *Miše Martinović. Pedeseta obljetnica umjetničkog djelovanja 1949 - 1999*, a sada (u koprodukciji s Dubrovačkim ljetnim igrama) i o glumici Milki Podrug Kokotović. Obje je knjige uredio i priredio Miljenko Foretić.

Kako je već i dolično kad je riječ o respektabilnom umjetniku kao što je Milka Podrug Kokotović, monografija je formatom i kvalitetom svoje sadržajne koncepcije upravo srazmjerna njezinoj velikoj glumačkoj osobnosti. U toj je koncepciji, naime, okupljeno dvadeset pet (novih) tekstova različitih žanrova (pjesma, esej, teatrolojski

rad) iz pera uglednika hrvatske kulture s objiua strana rampe – kazališnih umjetnika, književnika, intelektualaca i kazališnih kritičara – odabranika koji su se na različite načine tijekom života doticali Milkine umjetničke orbite. Točnije rečeno, jednu skupinu autora čine književnici (među kojima nisu samo oni u čijim je dramama Milka igrala) kao Luko Paljetak, Nedjeljko Fabrio, Tonko Maroević, Ivo Frangeš, Matko Sršen, Jakša Fiamengo i/ili pak teatrolozi i kazališni kritičari kao Dalibor Foretić, Anatolij Kudrjavcev, Nikola Batušić, Marija Grgičević, Lada Čale Feldman, Boris Senker, Dubravka Vrgoč, Igor Mrduljaš, Darko Gašparović, Mira Muhoberac, Davor Mojaš, Hrvoje Ivanković. Oni, dakle, pišu iz pozicije gledatelja, svatko od njih raspolaze kvantitativno različitim brojem Milkinih uloga koje je gledao tijekom gotovo pedeset godina, uzimajući si i različitu mjeru esejističke slobode te odabirući različite forme (od forme pisma preko anegdotalnog i memorističkog fragmenta do “objektivnije” analize teatrolojske naravi); pritom svaki autor izdvaja tek pojedine glumičine uloge, pokušavajući fokusiranjem na odabranu kreaciju proniknuti, odnosno riječima dosegnuti kvintesenciju Milkine umjetničke veličine. Pri tomu nisu isključeni ni privatni tonovi pa često nailazimo na kakav kroki glumičine “privatne” osobnosti, a koja se, znamo, zapravo i ne može odvojiti od njezine scenske osobnosti. Upravo uključivanje tog tzv. privatnog glasa koji čitatelju diskretno otkriva Milkin specifični šarm kao i spomenuta oslobođenost formi različitih pisama autora (a koje glumac može samo poželjeti da o njemu pišu) tvore dinamičnost i zanimljivost ove monografije. Čitajući tekst za tekstom, idete od postaje do postaje i nakon svake otkrije vam se još nešto o Milki, lucidna misao ili analiza objasni vam još pokoju tajnu umjetnosti o kojoj je doista najteže pisati. Tako će na pitanje što se zapravo zna o glumcu Georgij Paro reći da se život glumca sastoji od niza trenutaka, da se većina glumaca mjeri nezaboravnim trenucima njihove igre, opisujući jedan takav Milkin trenutak, kad se kao Kraljica Anna smijala nad prazninom svijeta. Paro pripada, uvjetno rečeno, drugoj skupini Milkinih pisaca – onih koji su s njom radili predstave: njezin kazališni “muž” Miše Martinović, Pero Kvrđić, Doris Šarić Kuljica i redatelji Georgij Paro, Božidar Vioić i Nenni Delmestre. Njihovi pogledi iznutra otkrivaju Milkin način rada na ulozi, na svoj način objašnjavajući i onaj obrat što ga Dalibor Foretić lucidno prepoznaje kao bitnu odrednicu

glumačkog fenomena najbrehtijanskije naše glumice, jer “za razliku od većine glumaca koji kroz svijest govore razumom, a kroz tijelo intuicijom, njezino intuitivno progovara iz svijesti, a tijelo povladuje razumu” (str. 13.). Miše Martinović reći će da je središnja Milkina točka, ono što odmah izazove znatizelju, njezino oko, točka koju je gledao igrajući s njom e da bi mogao dati pravu repliku: “Eto Milkino oko!” uzviknut će Martinović, a o tom glumičinu pogledu, u kojem se sve događa i u kojem se doista ogleđa biće njezina lika, pisat će na ovaj ili onaj način gotovo svi autori u monografiji. Milka je izuzetna glumačka pojava stoga i jer je jednako velika kao tragedkinja i kao komičarka, ali iako spominju mnoge njezine različite uloge, autori najčešće izdvajaju četiri kreacije – Vojnovičeve Jele, Kate Kapuralice, Heloize i Kraljice Ane – uloge koje su svojevrsna sublimacija Milkine glumačke mnogostrukosti i virtuoznosti.

Kompozicijski dobro pozicioniran kao posljednji u nizu rad je Hrvoja Ivankovića *Kritika o Milki Podrug Kokotović*: nakon niza vrsno pisanih tekstova u kojima su (dakako, immanentno samom esejiziranju) čitanja partikularna jer se spominju pojedine uloge i predstave, slijedi kronološki prezentirana dosadašnja *summa* jednoga glumačkoga opusa kako ga je tijekom godina vrednovala kazališna kritika. U strogo teatrolojskom diskursu, Ivanković će slijedom premijera vrlo pregledno orisati Milkin glumački portret u kazališnoj kritici, izdvajajući i citirajući one rečenice koje najpreciznije opisuju i vrednuju pojedino ostvarenje. Tako ćemo nakon eseja u kojima se, kako smo rekli, spominju pojedine Milkine kreacije, točnije rečeno njezini glumački vrhovi, u Ivankovićevu pregledu dobiti i total, precizan uvid i u cjelinu opusa, u neke ne manje važne detalje: primjerice, kada, s kojim redateljem i što je Milka igrala, kakav je bio dubrovački kazališni kontekst koji je stvarao i modificirao njezinu karijeru, i obratno, kojemu je ona svojim kreacijama stvarala umjetnički dignitet na kazališnoj mapi ovoga dijela svijeta. A upravo s obzirom na to da je cijelu glumačku karijeru ostvarila u Dubrovniku – u Kazalištu Marina Držića i na Dubrovačkim ljetnim igrama, dakle izvan centra – stekavši status primadone hrvatskoga glumišta, Milka je onda i neka vrsta fenomena.

Tako Milka u Dubrovnik dolazi 1954. godine, u vrijeme kad ansambl proživljava ozbiljnu krizu i nema snage biti bazom novopokrenutoga ljetnog festivala. Tih prvih sezona dosta igra i na sebe skreće pažnju lokalne kritike. Tek

sezona 1958./59. prekretnica je za dubrovačko kazalište, kada dolaze poznati redatelji iz Zagreba i ostalih sredina. Obnavlja se ansambl i suradnja s Igrama pa se idućih deset godina uklapanja u suvremene hrvatske kazališne tijekove poklapa i s Milkinim sazrijevanjem. Ivanković će reći kako je razdoblje od 1954. do ljeta 1965. u glumičnoj periodizaciji jedinstveno kao “doba lutanja i nesnalaženja, učenja i tražanja” (str. 173.), a tako ga i sama Milka opisuje. Prvi puta na Ljetnim igrama Milka će glumiti 1964., Emiliju u Shakespeareovu *Othellu*, a kao prijelomni trenutak karijere sama će označiti rad s Kostom Spaićem na ulozu slijepe Mare u obnovi Gavelline režije Vojnovičeve *Na taraci*. Idućih sezona u repertoaru matičnoga kazališta Milka radi s Habunekom (Cocteau, *Glas čovjeka*), Spaićem (Elvira u Molièreovu *Don Juanu*), Durbešićem (Ogrizović, *Hasanaginica*), Šošićem (Klara u Krležinoj *Ledi*) i nedvojbena izrasta u prvakinja svoga teatra, prema kojoj se onda prirodno određuje i repertoar, iako jednako angažirano igra i epizodne uloge. Dubrovačko je kazalište u umjetničkom usponu (umjetnički savjet 1968., obnova zgrade 1969., dolazak skupine mladih glumaca na čelu s Ivicom Kunčevićem 1969.), a sve brojnije turneje i gostovanja proširuju recepciju i teatra i Milkinih glumačkih ostvarenja. Konačan glumičin izlazak iz lokalnih okvira poklapa se sa “zlatnim dobom” Kazališta Marina Držića, kada predstavama *Lav u zimi* u Habunekovoj režiji i Molière-Tudiševićem *Tartom* (u Violićevoj režiji) na turneji skreću pažnju na cijelom hrvatskom i ex-YU prostoru. U tim predstavama, pa i godinama poslije, Milka i njezin partner Miše Martinović doista su ključna umjetnička snaga toga teatra, a osvajanje Ljetnih igara tek slijedi. Sljedeća prijelomna godina za Milku jest 1971., kad na Igrama radi s Georgijem Parom Brechtovu *Kraljicu u životu Eduarda II, kralja Engleske*, stekavši, prema vlastitim riječima, svijest o tijelu, o novoj dimenziji i mogućnosti glume. Potom će na repertoaru uslijediti i antologijske kreacije – Jela u Vojnovičevu *Ekvinociju* (1971., I. Kunčević), *Heloise* (1973., T. Radić) i Stullijeva *Kate Kapuralica* (1973.) – koje određuju njezino mjesto u vrhu povijesti hrvatskoga glumišta, a koje je ona samo potvrđivala, uvijek potom iznenadujući i u nizu drugih uloga, igrajući Čehovljeve, Šehovičeve, Matkovićeve, Kamovljeve, Gavranove i Pirandellove likove, pa i jednu mušku rolu, Sadija u provokativnom Magellijevom *Dundu Maroju*

1989. godine na Igrama. U devedesetima svom impresivnom nizu Milka pridružuje još niz antologijskih ostvarenja (Vodopić, *Tužna Jele*; Albee, *Tri visoke žene*; F. Dürrenmatt, *Posjet stare dame*). Samo dva puta u karijeri igrala je izvan dubrovačkih pozornica, gostujući u Teatru ITD kao Gospođa Stein u monodrami Petera Hacksa *Razgovor u kući Stein o odsutnom gospodinu Goetheu* (I. Kunčević) i u splitskom HNK-u 2002. kao Strina u Bošnjakovoj drami *Nosi nas rijeka*. Naglašavajući prijelomne punktove u karijeri, provodeći čitatelja kroz sve najbitnije Milkine uloge i pokazujući kako je kazališna kritika prepoznala njezinu veličinu, Ivanković namjerno izostavlja završni komentar o glumici koja je i dalje spremna na istraživanja i pustolovine, ali njegov tekst bit će dakle logično završni, prije negoli uslijedi poglavlje o pedeset godina jednoga (nedovršenog!) umjetničkog opusa pod naslovom *Grada*. Riječ je dakako o teatrografskoj građi koja uvijek mora zaokruživati ozbiljnu monografiju, a koju je ovdje postavio i izabrao marni Miljenko Foretić: popis kazališnih uloga (1952. – 2002.), filmskih i televizijskih uloga, nagrada, ulomci iz razgovora (*Milka o sebi*), literatura o Milki, popis razgovora (izbor) i kratka biografija (monografija sadrži i devedeset četiri fotografije iz glumičina kazališnog i privatnog života!). Dakle, Milka iza sebe ima i filmske i televizijske uloge (što bi također bilo zanimljivo analizirati), a dobitnica je i niza najznačajnijih kazališnih nagrada.

Nakon što su, kako i dolikuje, o njoj govorili drugi, Milka sama govori o glumačkoj umjetnosti i o svom procesu rada na ulozu u ulomcima iz razgovora, u devet izvadaka na tek tri stranice. Tu će Milka reći da ne zna definiciju glume, ali će samodefinirati vlastiti proces rada na ulozu: uživljavanje glumca u ulogu za Milku je “popularna praznovjerica” jer naprosto postoje talent i rad. U ulogu ulazi racionalno, nesvjesna emocija, ali uvijek svjesna onoga što radi na sceni, svake rečenice i osjećaja, jer jednostavno mora poznavati sredstva da izrazi taj lik. “Ja sam Milka Podrug Kokotović, koja pokušava da je gledalac vidi kao Heloizu, kraljicu u *Hamletu*...”

Igor Mrduljaš napisat će da bismo Milku “smjeli nazvati gotovo sretnom glumicom”, jer njezin je iznimni talent zarana prepoznat, nije otišla iz Dubrovnika (nego se dolazilo k njoj) i u svom je gradu odigrala uloga kao malo koja hrvatska glumica. Talent i sreća, ali još i rad, posvećenost i strpljenje – dodala bi Milka, izabranica božice Talijske.